

Verlag bijeenkomst Erfgoedplatform - 8 november 2023

Locatie: DUNAatelier

19.30 uur – 21.30 uur

1. Opening

De heer Vlieland, voorzitter van de Stichting Atlantikwall Katwijk, opent de avond en heet iedereen een hartelijk welkom. Kort wordt ingegaan op de geschiedenis van het DUNAatelier, de huisvesting van Stichting Kunstvereniging Katwijk en de locatie van deze bijeenkomst. Het huidige gebouw is een reconstructie van het oorspronkelijke gebouw dat al in 1908 in Katwijk aan Zee stond. Tevens wordt verteld dat de Stichting Atlantikwall Katwijk naast het DUNAatelier verschillende versperringen heeft opgesteld die ooit onderdeel waren van de Atlantikwall. Samen vormen de obstakels (anti-tankmuur, aspergeversperring, tetraëder, boomstammen en het restant van een zeemijn) sinds mei 2022 een herinneringsmonument.

2. Inleiding op het thema Atlantikwall

Voor het eerst is ervoor gekozen de bijeenkomst van het Erfgoedplatform een thema mee te geven, te weten het erfgoed van de Atlantikwall. Afhankelijk van het succes wordt bepaald of dit in het vervolg vaker gedaan gaat worden. De heer Wobbes geeft een korte introductie op het thema van de avond. De manier van kijken naar het erfgoed van de Atlantikwall is sinds het einde van de Tweede Wereldoorlog sterk aan verandering onderhevig geweest. Dit wordt geïllustreerd aan de hand van een aantal oude krantenberichten uit de periode van vlak na de oorlog. Waar direct na de oorlog alles in het werk werd gesteld het beton op te ruimen (lees: meestal begraven) zijn er tegenwoordig verschillende initiatieven om het erfgoed weer zichtbaar te maken. Onder andere met het doel het verhaal over deze militaire verdedigingslinie zo goed mogelijk te kunnen vertellen.

De drie projecten die tijdens deze bijeenkomst centraal staan passen goed in deze ontwikkeling.

3. Documentaire Het Verdwenen Vliegveld: Sporen van de Tweede Wereldoorlog

De heer Kok vertelt trots over de totstandkoming van de nieuwste documentaire van 'Het Verdwenen Vliegveld' die hij samen met Kleef & Koop heeft gemaakt. Hierbij in het bijzonder aandacht voor de sporen uit de Tweede Wereldoorlog op het voormalige Vliegveld Valkenburg. De documentaire is op zondag 5 november in première gegaan tijdens het Leiden International Film Festival en mede tot stand gekomen met subsidie uit het Erfgoedplatform.

Welke sporen uit de Tweede Wereldoorlog zijn nog aanwezig op en rond het voormalige Vliegveld Valkenburg en welke betekenis geef je deze sporen uit het verleden in het heden? Met andere woorden, wat doe en kun je ermee? Dit is zijn de grote vragen die centraal staan in de documentaire. De vragen zijn juist nu relevant, omdat op de plaats van het voormalige vliegveld de komende jaren een grote nieuwbouwwijk ontwikkeld zal worden.

De documentaire heeft niet ten doel antwoord te geven op al deze vragen en zet vooral aan tot het nadenken en het in gesprek gaan hierover. In de documentaire wordt dit onder andere gedaan door basisschoolkinderen te interviewen over de omgang met de sporen in het gebied. Duidelijk wordt dat hier heel verschillend tegenaan gekeken wordt door de nieuwe generatie.

Aan de hand van verschillende voorbeelden geeft de heer Kok een beeld van de aanwezige sporen met daarbij steeds de vraag hoe hiermee om te gaan. Of het nu gaat om het bunkerbos, de inslagsporen uit mei 1940 in Boerderij Weltevree, het bunkerbos, de (hergebruikte) PSP-platen of de palen van tetraëders; nagedacht zal moeten worden over de toekomst van deze sporen.

Waar verschillende objecten en structuren (bijvoorbeeld het bunkerbos en de tankgracht) inmiddels de beschermde status hebben van Rijksmonument is dat voor veel andere sporen niet het geval. Daarnaast is een belangrijke vraag welke gevolgen de nabijheid van een nieuwe woonwijk zal hebben voor het erfgoed, bijvoorbeeld als het gaat om de toegankelijkheid van het bunkerbos. Haal je hiermee dan niet de charme van dit gebied weg? En wat als de boerderij wordt opgeknapt en de sporen van de gevechten tijdens de Duitse inval worden uitgewist?

De nieuwe documentaire is inmiddels ook vertoond aan de leerlingen van CBS De Burcht in het Dorpshuis te Valkenburg met daarbij tevens aanwezig wethouder Jacco Knappe. De documentaire zal naar verwachting in het voorjaar (meidagen) worden uitgezonden op Omroep West, Sleutelstad en RTV Katwijk en is op later moment ook op YouTube te zien.

4. Ontwerpworkshop studenten over het erfgoed van de Atlantikwall

Mevrouw Verschuure-Stuip, universitair docent landschapsarchitectuur, presenteert samen met de studenten Marie en Pieter (TU Delft) op bevlogen wijze de uitkomsten van een ontwerpworkshop die het afgelopen voorjaar is uitgevoerd. Tijdens de ontwerpworkshop hebben studenten van de universiteiten Leiden, Wageningen en Delft in samenwerking en met veel vrijheid hun ontwerpkracht mogen gebruiken. Het ontwerp had betrekking op delen van de Atlantikwall in Den Haag, Noordwijk en Katwijk.

In het eerste deel van de presentatie wordt de Atlantikwall voorgesteld als parelketting. De Atlantikwall functioneert namelijk op verschillende schaalniveaus (object, ensemble, lijn als geheel). Deze benadering is meegenomen in het ontwerpproces, zo ook bij het ontwerp waarin het barakkenbos centraal stond.

In het plan dat wordt toegelicht door student Pieter krijgen de barakken op verschillende manieren invulling waarbij het ook in de huidige tijd als samenhangend 'dorp' wordt benaderd. Voor een gebouw is in het ontwerp sprake van drie mogelijke scenario's: behoud in zijn geheel, laten verworden tot ruïne of alleen het zichtbaar houden van de fundamenteen. De overeenkomst in deze drie vormen is dat de barakken allemaal zichtbaar blijven, al is het op verschillende manieren. Daarnaast wordt er invulling gegeven aan de lijn als geheel door het fietspad bij de barakken aan te laten sluiten op een internationale fietsroute (EuroVelo) langs de kust, van het zuiden in Frankrijk tot het noorden in Denemarken.

In het plan dat wordt toegelicht door student Marie wordt ingegaan op *Katwijk Alt*, een kustbatterij gebouwd in de zuidduinen van Katwijk. Bij dit project wordt de samenwerking gezocht met de natuur. Met zandverstuivingen kunnen bepaalde delen van de bunkers bijvoorbeeld weer zichtbaar worden gemaakt.

Naast de projecten die betrekking hadden op gebieden in de gemeente Katwijk geeft mevrouw Verschuure-Stuip ook een korte toelichting op de andere projecten in het kader van de ontwerpworkshop. Uit de projecten blijkt dat de vraag wat te doen met dit "lastige" erfgoed op verschillende manieren kan worden beantwoord.

Aansluitend geeft de heer Vlieland een stand van zaken m.b.t. de ontwikkelingen rondom de barakken en de wens van Stichting Atlantikwall Katwijk tot het ontgraven van een bunker in de zuidelijk gelegen duinen.

5. Project Atlantikwall5D

De heer Pronk, directeur van [Stichting Verborgen Stad](#), vertelt vanuit zijn rol als projectleider over de mogelijkheden die het platform Atlantikwall5D biedt, zowel technisch als inhoudelijk. De komende jaren zal worden gewerkt aan een virtuele tijdmachine die het mogelijk maakt verschillende plekken langs de Atlantikwall in Zuid-Holland te bezoeken ten tijde van de Tweede Wereldoorlog. Provinciale Staten heeft besloten dat Atlantikwall5D van Stichting Verborgen Stad één van de projecten is die in 2024 kan rekenen op een bijdrage van de provincie Zuid-Holland. De ontwikkeling van het project Atlantikwall5D zou in eerste instantie alleen nog betrekking op Scheveningen, Kijkduin, Hoek van Holland en Oostvoorne, maar (nog) niet op Katwijk. De beoordelingscommissie van de erfgoedtafel Atlantikwall heeft echter geadviseerd te verkennen of het mogelijk is de gemeente Katwijk al in de eerste fase mee te nemen in het project. Juist ook omdat de Atlantikwall hier op nog maar weinig plaatsen zichtbaar is in de kustzone en een digitale reconstructie het mogelijk maakt de geschiedenis van de Atlantikwall op subtiële wijze zichtbaar te maken.

Door middel van historisch onderzoek en samenwerking met partners maakt Stichting Verborgen Stad digitale reconstructies van het verleden geschikt voor een zeer breed publiek. Verschillende projecten zijn al van de grond gekomen, zoals het project [Canals5D](#) en [Huygens' Tijdmachine](#). Wat verdwenen is wordt zichtbaar gemaakt door de koppeling van ruimte (3D), tijd (4D) en informatie (5D). Een digitale laag wordt als het ware over het bestaande landschap gelegd. Door middel van de digitale reconstructie kunnen eerdere versies van de omgeving worden opgeroepen. Daarnaast vindt een koppeling plaats met achterliggende informatie over kunst, historie en stedenbouw. Hoe zag het er ooit uit en welke verhalen horen bij deze plek?

Een eerste stap is onderzoek naar de historische situatie aan de hand van documentatie. De bestudering van oude plattegronden vormt hierin vaak een eerste belangrijke stap. Vervolgens wordt gezocht naar passende materialen en overige aankleding. De detaillering gaat tot op het schaalniveau van het legverband van de bakstenen.

De digitale reconstructies met achterliggende informatie creëren bewustwording van en fascinatie voor erfgoed, (kunst)historie en cultuur in de breedste zin van het woord voor een groot publiek.

Wat zou je in Katwijk willen laten zien?

In Katwijk wordt gedacht aan een locatie op de Boulevard. Hier komen verschillende verhalen samen. Niet alleen over de militaire verdedigingslinie zelf, maar ook over gevolgen als afbraak, evacuatie en wederopbouw.

De heer Dijkzeul merkt op dat het Spinozahuis in Rijnsburg momenteel geen locatie is binnen Huygens' Tijdmachine. Zijn er mogelijkheden hierin aan te sluiten? De heer Pronk en de heer Dijkzeul nemen hierover nog contact met elkaar op.

6. Vervolg en afsluiting

De aanwezigen worden bedankt voor hun aanwezigheid. Afgesloten wordt met een drankje.